

Németh Barbara¹ – Balogh Karolina²

A GYERMEKRÉSZVÉTELI KUTATÁSOK MÓDSZERTANI ÉS ETIKAI SZEMPONTJAI HÁROM HAZAI EMPIRIKUS KUTATÁS TÜKRÉBEN

<https://doi.org/10.18030/socio.hu.2026.1.3>

Cikkazonosító: e202613

ABSZTRAKT

A gyerekek kutatásokba történő bevonása iránt világszerte, így Magyarországon is növekvő érdeklődés mutatkozik. Egyre hangsúlyosabbá válik a részvételi kutatások gyermekjogi megközelítése, amely új szempontokat kínál a módszertani, jogi és etikai kérdések megválaszolásához. A gyermekrészvételi szemléletű kutatások rámutatnak arra, hogy a gyerekek nem csupán válaszadóként, hanem konzultatív, együttműködő vagy akár vezető szereplőként is részt vehetnek a kutatás különböző szakaszaiban. Ez a megközelítés a partnerségre, a kölcsönös tiszteletre és az érdemi részvétel feltételeinek megteremtésére épül. A tanulmány három hazai – köztük kvantitatív és kvalitatív módszertannal készült – vizsgálat példáján keresztül mutatja be a gyermekrészvételi kutatások sajátosságait. Az elemzés a felhatalmazás és felelősség különböző szintjein megvalósuló részvételre épül, amelyet a kutatási folyamat egyes fázisain keresztül követünk végig, kitérve a felmerülő etikai vonatkozásokra is. A bemutatott példák feltárják a gyakorlati megvalósítás kihívásait – például a célcsoport elérhetőségének nehézségeit vagy az etikus bevonás kérdését –, ugyanakkor kiemelik a gyermekrészvétel lehetőségeit és hozzáadott értékét is, különösen az adatgyűjtés, az eszközfejlesztés és az elemzés folyamatában. A tanulmány célja, hogy e példák bemutatásával hozzájáruljon a gyermekrészvételi megközelítés elterjedéséhez, a tapasztalatok megosztásához és a szakmaközi párbeszéd erősítéséhez.

Kulcsszavak: gyermekrészvétel, részvételi kutatás, gyermekjog, kutatómódszertan

---

1 Lumos Gyermek- és Felnőtt Pszichiátriai és Pszichoterápiás Rendelő, Oktató- és Kutatóközpont.

2 ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Kutatóintézet; Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány.

METHODOLOGICAL AND ETHICAL CONSIDERATIONS OF CHILD PARTICIPATION IN RESEARCH: EVIDENCE FROM THREE EMPIRICAL STUDIES IN HUNGARY

ABSTRACT

There is a growing interest worldwide, including in Hungary, in involving children in research. The child rights-based approach to participatory research is gaining increasing importance, offering new perspectives for addressing methodological, legal, and ethical questions. Research adopting a child participation perspective highlights that children can take part in different stages of the research not only as respondents but also as consultative, collaborative, or even leading participants. This approach is grounded in partnership, mutual respect, and the creation of conditions for meaningful participation. The paper presents the specific features of research involving children's participation through three Hungarian examples, including a quantitative and qualitative study. The analysis builds on the varying levels of empowerment and responsibility, following the forms of participation through the different phases of the research process and addressing the related ethical considerations. The presented examples reveal the practical challenges of implementation—such as difficulties in reaching the target group or issues of ethical involvement—while also emphasizing the opportunities and added value of children's participation, particularly in the processes of data collection, tool development, and analysis. The aim of the study is to contribute to the dissemination of the child participation approach, the sharing of experience, and the strengthening of interdisciplinary dialogue through the presentation of these examples.

Keywords: children's participation, participatory research, child rights, research methodology

A GYERMEKRÉSZVÉTELI KUTATÁSOK MÓDSZERTANI ÉS ETIKAI SZEMPONTJAI HÁROM HAZAI EMPIRIKUS KUTATÁS TÜKRÉBEN

BEVEZETÉS

A 21. század átalakulásai a kutatások világát is alapjaiban átformálták. A közösségi terekben zajló információ-megosztás és az adatfeldolgozás új formái a digitalizáció erősödésével nemcsak technológiai, hanem szemléleti változásokat is hoznak. Egyre elterjedtebb az a megközelítés, hogy a kutatás ne csupán a vizsgálat tárgyáról, alanyáról szóljon, hanem a résztvevők tapasztalatait, nézőpontját és tudását is bevonja (Lazer et al. 2021; Trumann et al. 2025).

Két dologra biztosan szüksége lesz annak, aki kíváncsi mások tapasztalataira és az ezeket alakító tényezőkre: kreativitásra, hogy megtalálja az utat az érdeklődésében álló csoport felé, és tiszteletre, hogy olyan folyamatot alakítson ki, amely támogatja a kölcsönös megértést. A gyerekek bevonásával készült kutatások ebből a szempontból különösen inspirálóak. Nemcsak azért, mert a gyerekekkel való munka különleges érzékenységet és reflexivitást kíván, hanem azért is, mert ezek a kutatások a módszertani innovációk és az etikai standardok fejlődésének egyik legizgalmasabb terei (Christensen–James 2008).

Friss szakirodalmi áttekintések rámutattak, hogy milyen sokszínű eszköztárral próbálják a társadalomtudományok különböző képviselői megismerni a gyerekek nézőpontját (Sevón et al. 2023). A megfigyelések, a kreatív és játékos módszerek, a nyelvi alapú technikák, valamint a vizuális eszközök – például a rajz, a fotózás, a térképkészítés, a szerepjáték vagy a sétainterjú – mind segítik, hogy a kutatók érzékenyebben és pontosabban értsék meg a gyerekek tapasztalatait. Egyre gyakoribb ugyanakkor, hogy a gyerekek nemcsak alanyai, hanem alakítói is a kutatási folyamatnak: társkutatóként, ötletgazdaként, értelmezőként vesznek részt a kutatásokban. Ezzel a részvételi kutatások új szintre emelik az együttműködést – nem csupán a gyerekekről, hanem velük együtt, közösen gondolkodnak a világról (Lundy–McEvoy–Byrne 2011). Ez a szemlélet nemcsak módszertani újítás, hanem társadalmi állásfoglalás is a gyerekek kompetenciái, jogai és tudásának elismerése mellett (Powell–Smith 2009).

Magyarországon a gyerekek bevonásával végzett kutatások etikai és módszertani kereteit több hagyomány és szabályozás is alakítja. A szakmai etikai kódexek és kutatásetikai bizottságok jellemzően különösen sebezhető csoportként tekintenek a gyerekekre, ami gyakran abban nyilvánul meg, hogy életkor szerint határozzák meg a tájékoztatás és beleegyezés szabályait, illetve részletesebben vizsgálják a kutatások lehetséges kockázatait (pl. Pszichológusok Szakmai Etikai Kódexe 2025). Bár egyes irányelvek – például az ELTE PPK Kutatási- és Publikációs Alapelvei (2018) – már hangsúlyozzák a gyerekek ágenciáját, autonómiáját és a gyermekjogok érvényesítésének fontosságát, ezek inkább kivételnek számítanak. A hazai kutatási gyakorlat összességében elsősorban a gyermekek védelmére fókuszál. A hazai kutatómódszertani kézikönyvek (Szőkolszky 2004; Csikos 2020) szintén tárgyalják a témát, míg egy szűkebb szakirodalom kifejezetten a gyerekek körében végzett kutatások etikai és módszertani sajátosságaira összpontosít (Szabó 2011; Böddi et al. 2015; Kutrovátz 2016).

Ugyanakkor a hazai kutatási gyakorlatban is egyre több példa mutatja, hogy a részvételiség szemlélete nemcsak a kutatások etikai kereteit, hanem azok módszertanát is formálja. A Moholy-Nagy Művészeti Egyetem városépítészeti és részvételi dizájn kutatásai (Fehér–Szerencsés 2023; Hosszú–Marosán–Szerencsés 2025) éppúgy a gyerekek nézőpontjára építettek, mint az ifjúsági csoportok és középiskolások klímavédelemmel és környezeti neveléssel kapcsolatos kutatásai (Mátrai–Mezei–Erdősi 2025; UNICEF Magyarország 2025; Kelemen–Czett–Szentendrey 2025), a fiatalok közösségeinek működésére fókuszáló akciókutatás (Szanyi F.–Lukács–Susánszky 2015) vagy az MTA–ELTE Kollaboratív Írás Kutatócsoport vizsgálatai (Szabó–Turai–Bodó 2026). Elek Zsuzsanna (2022) roma fiatalok bevonásával végzett kutatásában a fiatalok szemszögéből vizsgálta, hogy hogyan járult hozzá a tinédzserkori teresség az iskolai lemorzsolódásukhoz. A Közélet Iskolája részvételi akciókutatás-workshopjai és Haragonics Sára (2022) részvételi filmezési projektjei szintén elősegítették azt, hogy a gyerekek ne csupán adatforrásként, hanem cselekvő, reflexív partnerekként jelenjenek meg a kutatásban. Az ifjúsági részvételi kutatások, különösen kvalitatív módszertanát legátfogóbban Horváth Kata és Obláth Márton (2015) kézikönyve foglalja össze. E szemléletet különös tudatossággal képviselik a Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány kutatásai, amelyek a gyerekek aktív közreműködésével, kvantitatív és kvalitatív módszerekkel vizsgálták a gyermekjogi kérdéseket (Te hogy látod? 2019; Balogh–Németh–Vaskuti 2021; Németh–Balogh 2021).³

Mindezek ellenére nem érhető el átfogó, magyar nyelvű szakirodalom a gyerekek aktív, mélyebb részvételével zajló kutatások módszertani és etikai sajátosságairól. Jelen tanulmány célja, hogy bevezetést nyújtson arról, miként valósítható meg a gyerekek aktív, érdemi részvétele a kutatásokban, elsősorban gyermekjogi megközelítésből vizsgálva. A tanulmány az elméleti és módszertani szempontok ismertetésén túl hazai gyakorlatok bemutatásával is szemlélteti, hogy a gyermekrészvétel miként járulhat hozzá a kutatásokhoz.

Ehhez elsőként bemutatjuk azokat az elméleti kiindulópontokat, amelyek befolyásolják a gyerekek kutatásokban való részvételét, kitérve a szemléletbeli változásokra és a gyerekek lehetséges szerepeire, ahol aztán a gyerekek aktív részvételére helyezük a fókuszot. Ezt követően meghatározzuk a gyermekrészvételi kutatások elemzési keretét, amely a jelen tanulmányban is irányadó. Ennek részeként először bemutatjuk a vizsgálati szempontokat, majd a kutatási fázisok szerint meghatározzuk a gyermekrészvétel szintjeit. A tanulmány következő, empirikus fókuszú része mindezt három hazai kutatás példáján keresztül is szemlélteti. Elemzésünk első részében azt vizsgáljuk, hogy a különböző kutatások egyes fázisaiban a gyermekrészvétel mely szintjei valósultak meg, a második részében pedig azt kívánjuk érzékeltetni, hogy milyen stratégiák bizonyulhatnak célravezetőnek az érdemi részvétel biztosításához. A tanulmány zárásaként összegezzük a gyermekrészvételi kutatások főbb jellemzőit.

³ A magyar gyakorlatok között fontos megemlíteni a Kutató Diákok Mozgalmát is, amely évtizedek óta biztosít kutatási lehetőséget a középiskolásoknak – ugyanakkor a részvételi kutatásokhoz képest inkább a tehetséggondozásra fókuszál, nem pedig a gyerekek mindennapi tudásának és tapasztalatainak bevonására. Részletek: <https://www.kutdiak.hu/>

ELMÉLETI KIINDULÓPONT

Gyermekjogi és részvételi szemlélet a kutatásokban

A gyerekek részvételével zajló kutatásokban az elmúlt évtizedekben jelentős változások történtek. Ezek hatása megfogható a fentebb említett módszertanok oldaláról is, de mindenekelőtt azokból a szemléletbeli változásokból érthetőek meg, amelyek a gyerekekről való gondolkodást és a társadalomtudományi kutatásokat jellemzik.

Az elmúlt évtizedekben egyre inkább érvényesül az a gyermekjogi megközelítés, amely a gyerekeket nemcsak sérülékeny, védelemre és gondoskodásra jogosult személyekként látja, hanem jogok alanyaiként és életük aktív alakítóiként is. Növekvő elismerés övezi, hogy részvételük támogatása, ideértve a gyerekek tájékoztatását, meghallgatását és bevonását (Bouma et al. 2018), egyéni, kapcsolati és társadalmi szinten is fontos (Halsey et al. 2006; van Bijleveld–Dedding–Bunders–Aelen 2015). Az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye hangsúlyozza, hogy a gyerekeknek joguk van minden őket érintő kérdésben kifejezni a véleményüket, és azt figyelembe is kell venni. A gyermekrészvétel kölcsönös tiszteletre épülő folyamatos párbeszédet feltételez a gyerekek és a felnőttek között (UNCRC/C/GC/12 2009), akár egyetlen gyereket érintő egyedi kérdésről, akár a gyerekek csoportját érintő kérdésekről van szó. Fontos azonban, hogy a gyerekek részvétele ne látszólagos legyen, ne váljanak mások eszközeivé (Hart 1992). Az érdemi részvételük azt jelenti, hogy önként, tájékozottan, biztonságos és gyerekbarát körülmények között oszthatják meg gondolataikat és érzéseiket (Lansdown 2011b).

A 2000-es évektől kezdve a társadalomtudományi kutatásokban is egyre erőteljesebben jelent meg az a törekvés, hogy a vizsgált csoport tagjai aktív szerepet kapjanak a tudományos megismerés folyamatában (Lajos 2013). A kollaboratív, reciprok és részvételi megközelítések elterjedésével a kutató-kutatott viszony új alapokra került: a résztvevőket már nem adatközlőként kezelik, hanem olyan szereplőként, akik saját tapasztalataik és mindennapi tudásuk révén alakítják az elemzés tartalmát és irányát is. A kutatási döntésekbe való bevonásuk újrendezi a hatalmi viszonyokat, és a célok sokszor túlmutatnak a pusztá feltáráson. Király (2017) három ideáltípust különített el eszerint: a mélyebb megértést szolgáló részvételen alapuló kutatást, ami lehetővé teszi, hogy a kutatók a résztvevők életvilágának kontextusában értelmezhesék az eredményeket; a szakpolitikai kérdésekre reagáló döntéstámogató-deliberatív kutatást; valamint a részvételi akciókutatást, amely a vizsgált csoport tagjait teljes jogú társkutatóként vonja be, és a társadalmi valóság átalakítását is célul tűzi ki.

A gyermekjogi és a kollaboratív megközelítések elterjedésével a gyerekek részvételével zajló kutatások körüli szakmai diskurzus jelentősen felerősödött. Számos gyakorlati útmutató (pl. Laws–Mann 2004; Alderson–Morrow 2011; Shaw–Brady–Davey 2011), empirikus és elméleti tanulmány (Lundy–McEvoy 2012; Hill 2016; Sevón et al. 2023), valamint tematikus lapszám (pl. Agbontean et al. 2024) vizsgálja a részvételi etikai és módszertani kihívásait. Ezek a munkák olykor együtt, máskor elkülönítve tárgyalják azokat a helyzeteket, amikor a gyerekek válaszadóként vesznek részt a kutatásban, illetve amikor a folyamat tervezésében és alakításában is szerepet kapnak, azaz társkutatóként vannak jelen.

Gyerekek bevonása válaszadóként vagy társkutatóként

Már a 2000-es években diskurzus indult arról, hogy azokban a kutatásokban, amelyekben a gyerekekről gyűjtenek információkat, ők a kutatás tárgyai, alanyai vagy résztvevői-e (Woodhead–Faulkner 2008). E gondolkodás nyomán különbség van aközött, hogy a gyerek a kutatás alanyaként (válaszadóként) vesz részt a kutatásban vagy aktív szerepet kap. A két szerep közti fő különbség a gyerek és felnőtt közötti viszonyban és a gyerekek szerepkörében ragadható meg. Válaszadóként a gyerek csak adatot szolgáltat, míg résztvevőként a tudás létrehozásának aktív formálója (Shaw–Brady–Davey 2011; Broström 2012).

Amikor a gyerekek válaszadóként jelennek meg egy kutatásban, fennáll a felnőtt kutató felelősségi és hatalmi aszimmetriája, ezért ilyenkor is nagyon fontos érvényesíteni a gyermekrészvétel etikai szempontjait. Ezekben az esetekben a legfontosabb feladat az etikai szempontok biztosítása, azaz a gyerek védelmének és érzelmi biztonságának a megteremtése. A kutatónak gondoskodnia kell arról, hogy a gyerek korának megfelelő módon értse meg a kutatás célját, azt, hogy részvétele önkéntes és bármikor lehetősége van visszalépni, azaz a kutató mindenekelőtt megteremti a tájékoztatáson alapuló beleegyezés kereteit (Laws–Mann 2004; Shaw–Brady–Davey 2011).

Ezzel szemben, ha a gyerekek társkutatóként is részt vesznek egy kutatásban, a hangsúly a partnerségen és az egyenrangúságon van: a cél nemcsak az, hogy a gyerekek tapasztalataiból tanuljunk, hanem hogy ők maguk is alakítsák a kutatás kérdéseit, módszereit és az eredmények értelmezéseit. Ez a megközelítés erősíti a gyerekek részvételi jogait, ugyanakkor új etikai felelősségeket is teremt – például a megfelelő képzés, támogatás és érzelmi védelem biztosítását a gyerekkutatók számára (Alderson–Morrow 2011; Lundy–McEvoy–Byrne 2011; Shaw–Brady–Davey 2011).

A gyerekek kutatásokba való mélyebb bevonása alapvető változásokat igényel a teljes folyamatban. A gyermekrészvételi kutatás a gyerekek és felnőttek szövetségére épül, és új feladatokat is jelent a hatalom-megosztás, a bizalomépítés és a közös cselekvés előmozdításának érdekében. Agbontean és munkatársai (2024) kiemelték, hogy különös figyelmet kell fordítani a sokszínűség biztosítására, a tokenista megközelítések elkerülésére, a gyerekek vezető szerepének támogatására, valamint az érzékeny témák nem paternalista kutatására. Hangsúlyozták továbbá a gyerekek saját kommunikációs formáinak érvényesítését, és a közös írás, publikálás gyakorlatát, amely újraértelmezi a szerzői szerepeket és átláthatóvá teszi a kutatás hatalmi dinamikáit. Mindez megköveteli a felnőttek nagyfokú rugalmasságát, önreflexióját, és a szerepek újragondolását is.

A szakirodalom ugyanakkor hangsúlyozza: a részvételi kutatások mellett több érv is szól. Pszichológiai szempontból a részvétel növeli a kontrollérzetet és támogatja az alapvető pszichológiai szükségleteket; politikai értelemben a demokratikus részvétel alapjog, amely közelebb hozza egymáshoz a döntéshozókat és az érintetteket. A tudásalapú, gyakorlati és transzformatív érvek pedig arra mutatnak rá, hogy a helyi tudás bevonása nemcsak hatékonyabb, hanem közösségformáló és – hosszabb távon – a demokratikus kultúrát is erősítő folyamat (Király 2017). Ezek az érvek a gyermekrészvételi kutatások esetében is megállják a helyüket, ugyanakkor sajátos módon érvényesülnek (Christensen–James 2008; Powell–Smith 2009; Olsen 2024). Akár válaszadóként vesznek részt a gyerekek, akár a kutatási folyamat alakításába is beleszólnak, érdemi részvételük növeli a kutatás minőségét és relevanciáját. Tapasztalataik segítik a kutatókat abban, hogy a vizsgált jelenségeket a gyerekek életvilágán belül értsék meg. A részvétel egyben fejlesztő hatása is: erősíti a gyerekek kompetenciaérzetét, önbizalmát és döntéshozatali készségét, így a kutatás a tudományos hasznosulása mellett egy megerősítő és tanulási folyamat is (Laws–Mann 2004; Agbontean et al. 2024).

Bár azokban az esetekben is szükség lenne a szakmai vita mélyítésére, valamint szemléletbeli és gyakorlati útmutatásra, amikor a gyerekek válaszadói szerepben jelennek meg, jelen tanulmányban azokra a kutatásokra fókuszálunk, ahol a mélyebb és aktívabb bevonásuk valósult meg, és némileg leegyszerűsítő módon a „részvételi kutatások” vagy „gyermekrészvételi kutatások” alatt kizárólag ezeket értjük. Elemzésünkben a kutatásokba társkutatóként bevont gyerekekre gyermekrésztevőként hivatkozunk.

ELEMZÉSI KERET

Vizsgálati szempontok a gyermekrészvételi kutatások elemzéséhez

A részvételi szintek szerinti megközelítés hasznos elemzési keretet kínál a gyerekek kutatásban való részvételének vizsgálatához. A részvétel mélysége – vagyis annak a mértéke, hogy a gyerekek mennyi kontrollt gyakorolhatnak a folyamat felett – a részvétel egyik központi jellemzője (Cornwall–Jewkes 1995). A korai, máig meghatározó elméleti modellek egymásra épülő, hierarchikus módon határozzák meg a gyermekrészvétel különböző szintjeit (Németh–Miklósi 2025). További fontos szempont a felhatalmazás kérdése a részvételi kutatások tekintetében (Lajos 2013; Király 2017). Annak megismerése, hogy a gyerekek milyen szerepekben és szinteken járulhatnak hozzá egy kutatáshoz, elősegítheti a részvételi gyakorlatok elterjedését a gyerekeket érintő kutatásokban is.

Az elemzési keret kialakításakor azonban fontos figyelembe venni a lépcsőzetes megközelítés kutatásokban való alkalmazhatóságát illető legfontosabb aggályokat is. Ilyen észrevétel például, hogy egy kutatási folyamat számos dinamikus és nehezen megragadható döntési ponton vezet végig, amelyek során nem mindig egyértelmű, hogy kik, mikor és milyen szinten alakítják a döntéseket (Bergold–Thomas 2012). Definiációja szerint a gyermekrészvétel egy interakciókra épülő folyamat (Lansdown 2011b), amely szempont elsősorban a nem hierarchikus, dimenzionális vagy kontextuális modellekben jelenik meg. Ezek a modellek a projektciklusok egészében, folyamatszerűen értelmezik a részvételt (Bouma et al. 2018; Cahill–Dadvand 2018; Crowley–Larkins–Pinto 2021). Érdemes tehát a folyamatszempléteket is beemlíteni az elemzésünkbe. A részvételi kutatások elemzése kapcsán Király (2017: 82–83) szintén hangsúlyozta, hogy elengedhetetlen a döntési pontok egyértelmű azonosítása, valamint annak reflexív és transzparens bemutatása, hogy a kutatás során mely csoportok, milyen jogokkal és milyen témákban vesznek részt a döntéshozatalban. Ennek megfelelően elemzésünkben a kutatási folyamat nagyobb fázisain – tervezés, konceptualizálás, operacionalizálás, adatgyűjtés, elemzés és disszemináció (Babbie 2008; Shaw–Brady–Davey 2011) – keresztül mutatjuk be a gyermekrészvétel megvalósulását. Ez a megközelítés lehetővé teszi annak szemléltetését is, hogy a részvétel „cikk-cakkos” folyamatként írható le (Király 2017), amelyben a gyerekek hol nagyobb, hol kisebb mértékű beleszólással és felhatalmazással rendelkeznek, miközben az irányítás időnként visszakerül a kutatókhoz. A hierarchikus részvételi modellek teoretikusaival összhangban hangsúlyozzuk (Hart 1992; Shier 2001), hogy a gyerekek mélyebb részvétele nem jelenti azt, hogy az feltétlenül jobb is.

A hierarchikus modellek kritikája, hogy elsősorban a kutató és a bevont résztvevők viszonyrendszerében, a döntéshozatalt a középpontba állítva értelmezik a részvételi folyamatot, pedig a részvétel nem csupán a döntésekről szól, hanem a közösen végzett tevékenységekről is. A valódi, mély részvétel a közös cselekvésekben és az ezáltal létrejövő közös tudásban valósul meg. A részvételi folyamat függ a kontextustól és a bevont résztvevők reflexióitól, ezért egy kiszámíthatatlan dinamikus folyamatot jelent. E természetéből fakadóan különösen nehéz egyértelmű útmutatót kidolgozni a részvételi folyamatok megtervezéséhez (Dedding et

al. 2022). Bár elemzésünkben a részvételi folyamat bemutatása a hierarchikus modellek szerint történik, kitérünk azokra a közösen végzett tevékenységekre, amelyekben megvalósultak a kutatás egyes fázisaiban.

Emellett gyakori kritika, hogy a hierarchikus részvételi modellek nem képesek a részvétel minőségi dimenzióit megragadni (Bergold–Thomas 2012; Németh–Miklósi 2025). Önmagukban keveset árulnak el arról, hogy mennyire volt érdemi és biztonságos a gyerekek részvétele. Annak érdekében, hogy elemzésünkben a gyerekek kutatási folyamatba történő bevonásának módján túl a valódi részvétel megvalósulásának minőségéről is képet kaphassunk, kitérünk a gyermekrészvételi kutatások etikai szempontjaira is. Az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának 12. számú átfogó kommentárja (2009) kilenc alapelvet fogalmaz meg a gyerekek érdemi részvételének biztosítására. Ennek megközelítése – a számos átfedés mellett – némileg eltér a hagyományos kutatásetikai szemlélettől. Tágabb perspektívát kínál, ezért különösen alkalmas azon kutatások elemzésére, ahol a gyerekek nem csupán válaszadók (Alderson–Morrow 2011). A klasszikus követelményeket (például a tájékoztatáson alapuló beleegyezést, az adatvédelmet és a „ne árts” elvét) tükrözik az átlátható és érthető tájékoztatás, az önkéntesség, valamint a kockázatok tudatos kezelésének és a biztonság garantálásának követelményei. Mindezen túl azonban az alapelvek hangsúlyozzák a tiszteleten alapuló együttműködést, és azt, hogy a gyerekeket olyan kérdésekbe kell bevonni, amelyek relevánsak számukra – mégpedig gyermekbarát és befogadó módon, mely a sérülékeny csoportok számára is hozzáférhető. Szükség van mind a gyerekek, mind a felnőttek felkészítésére, és a kutatásnak biztosítania kell, hogy mindaz, amit a gyerekek megosztanak, átlátható és elszámoltatható módon kerüljön felhasználásra. Bár a legtöbb szempont elsősorban a kutatás előkészítése során igényel kiemelt figyelmet, a folyamat egészére vonatkozóan is iránymutatóak (Lansdown 2011b).

Összefoglalva, elemzésünk keretét a felhatalmazás és a felelősség különböző szintjein megvalósuló részvétel vizsgálata adja, amelyet a kutatási folyamat egyes fázisain keresztül követünk végig, kitérve az érdemi részvételt biztosító etikai szempontokra is, amelyek biztonságos és gyerekbarát környezetet teremtenek, és biztosítják a gyerekek tájékozott beleegyezésén alapuló önkéntes részvételét.

Gyermekrészvétel szintjeinek alkalmazása a kutatási fázisokban

A gyermekrészvétel hierarchikus modelljei közül a gyerekekkel végzett kutatások áttekintéséhez praktikus kiindulópontot kínál Lansdown saját (2011a, 2011b), valamint szerzőtársával közös (Lansdown–O’Kane 2014) megközelítése. Bár a modell eredetileg nem kifejezetten kutatási projektek értékelésére készült, hanem általánosan bármely gyermekrészvételi kezdeményezés – például oktatási programok vagy diákönkormányzatok – vizsgálatára, mégis jól alkalmazható a kutatások elemzésében is. Egyszerűsége és széles körű elterjedtsége mellett ennek fő oka, hogy a modell a részvétel *időpontjára és szintjére* egyaránt figyelmet fordít: javasolja, hogy a részvételt a program teljes ciklusán keresztül – a probléma meghatározásától a kialakításon át a megvalósítás és monitorozás szakaszáig – értékeljük; illetve különbséget tesz a gyerekek részvételének felelősségi és döntési szintjei között is. Ez a kettős fókusz lehetővé teszi számunkra, hogy a kutatás különböző fázisai szerint vizsgáljuk, milyen szinten valósul meg a gyerekek részvétele.

Lansdown művében (2011a), illetve szerzőtársával közösen Lansdown–O’Kane (2014) három részvételi formát különítettek el: a *konzultatív*, a *kollaboratív* és a *gyerekek által vezetett részvételt*. Kiemelték, hogy mindhárom szint egyformán érvényes és megfelelő lehet a projekt céljaihoz mérten, és az sem szükségszerű, hogy egy projekt egy szinten valósítsa meg a gyerekek részvételét, hiszen ez dinamikusan alakulhat a

különböző fázisokban. A részvétel tehát egy interaktív, a projekt egyes szakaszaira reflektáló folyamatként értelmezhető. *Konzultatív részvétel* esetén a felnőttek kikérik a gyerekek véleményét annak érdekében, hogy minél jobban megismerhessék a gyerekek nézőpontját. Ilyenkor a felnőttek kezdeményezik és irányítják az adott projektet, amiben a döntéseket is ők hozzák. Ezen a szinten a gyerekek nem kerülnek konkrét döntési helyzetbe. Ugyanakkor a kutatók elismerik, hogy a gyerekek olyan szakértelemmel és perspektívával rendelkeznek, amelyek új szempontokat hoznak be, és amelyeket a felnőtteknek érdemes figyelembe venniük a döntéseik során. *Kollaboratív részvétel* esetén már partnerség van a felnőttek és a gyerekek között. Bár ebben az esetben is a felnőtteké a kezdeményezés, a gyerekeknek lehetőségük van aktívan befolyásolni a projekttel kapcsolatos döntéseket. *Gyerekek által vezetett részvétel* esetén a gyerekeknek lehetőségük van különböző tevékenységek kezdeményezésére. Ilyenkor maguk határozzák meg a számukra releváns kérdéseket, és ők irányítják a folyamatot. A felnőttek csak segítő szerepben vannak jelen: információkkal és tanácsokkal támogatják a gyerekeket céljaik megvalósításában.

A kutatás fázisait Earl Babbie (2008) tankönyvi útmutatásai alapján határoztuk meg, de figyelembe vettük Shaw és munkatársai (2011) munkáját is, akik szintén a kutatási fázisok szerint határozták meg a gyerekek részvételének egyes szintjeit. A kutatás *tervezésének* fázisa magában foglalja a kutatási téma és a lehetséges kutatási kérdések meghatározását. Ezt követi a *konceptualizálás*, amely a kutatás kulcsfogalmainak definiálását jelenti. A kutatási módszer megválasztása mellett kiemelten fontos az *operacionalizálás* folyamata, amely a konkrét mérési eljárások kialakítását jelenti (pl. kérdőíves vizsgálat esetén a kérdések megfogalmazását). Az *adatgyűjtés* során kerülnek összegyűjtésre a szükséges adatok, amelyeket az *elemzés* fázisa követ, hogy azokból olyan következtetéseket lehessen levonni, amelyek alapján megválaszolhatók a kutatás kérdései. Végül a *disszemináció* az eredmények közzétételét és bemutatását jelenti, például publikáció vagy konferenciaelőadás formájában.

E kettős fókusz alapján az 1. táblázatban a kutatási folyamat egyes fázisaihoz rendeltelen jelenítjük meg a gyermekrészvétel lehetséges szintjeit. A konzultatív szinten a kutatást alapvetően a felnőttek vezetik, azonban az egyes szakaszokban kikérik a gyerekek véleményét, amit beépítenek a kutatás koncepciójába, a mérőeszközbe, valamint az eredmények értelmezésénél is figyelembe veszik a gyerekek szempontjait. Kollaboratív szinten a gyerekek minden folyamat aktív részesei lehetnek, a kutatások koncepciójának kialakításától az eredmények értelmezéséig aktív döntési pozícióban jelennek meg. A gyerekek által vezetett kutatások minden szakaszában a gyerekeké a vezető szerep.

Bár a kutatások különböző szakaszaiba a gyerekek több szinten is bevonhatók, a kutatások jellege – például, hogy kvantitatív vagy kvalitatív kutatást végzünk – alapvetően befolyásolja részvételük szintjét. Egy kvantitatív kutatás esetén, ahol a kérdés gyakran online kérdőíven keresztül történik, más lehetőségek állnak rendelkezésre a gyerekek bevonására, mint egy kvalitatív kutatás során. Ekkor, például egy interjú vagy egy fókuszcsoporthoz beszélgetés során, a gyerekek részt vehetnek megfigyelőként, társkérdőzőként vagy akár a folyamat teljes irányítóiként is.

1. táblázat. A gyerekek részvételének lehetőségei a kutatás különböző szakaszaiban

	Konzultatív részvétel	Kollaboratív részvétel	Gyerekek által vezetett kutatás
Kutatás tervezése	A felnőttek kikérik a gyerekek véleményét az általuk meghatározott kutatási témáról	A kutatási téma meghatározása a gyerekek bevonásával történik	A gyerekek önállóan határozzák meg a kutatás témáját
Konceptualizálás	A kutatás kulcsfogalmainak meghatározásakor figyelembe veszik a gyerekek által felvetett problémákat	A kutatás kulcsfogalmainak meghatározása a gyerekek aktív közreműködésével történik	A kulcsfogalmakat a gyerekek önállóan határozzák meg
Kutatási módszer kiválasztása és operacionalizálás	A kialakított eszközökről (pl. kérdőívről/interjúvázlatról) kikérik a gyerekek véleményét, észrevételeiket beépítik	Az eszközök (pl. kérdőív/interjúvázlát) kialakítása a gyerekekkel együtt történik	Az eszközöket (pl. kérdőívet/interjúvázlatot) a gyerekek önállóan alakítják ki
Adatgyűjtés	A kutatás jellegétől függően tájékoztatják a gyerekeket az adatgyűjtés folyamatáról, esetleges döntési helyzetekben kikérik a véleményüket	A kutatás jellegétől függően az adatgyűjtés a gyerekek bevonásával történik, pl. megfigyelőként, társkérdezőként részt vesznek a folyamatban	A gyerekek önállóan végzik az adatgyűjtést, a felnőttek segíthetik a lebonyolítást
Elemzés	Kikérik a gyerekek véleményét az eredményekről, megállapításait felhasználják az eredmények értelmezésében	Az eredmények értékelése a gyerekek bevonásával történik, a gyerekek aktívan részt vesznek az adatok feldolgozásának folyamatában	A gyerekek önállóan értékelik az adatokat és foglalják össze az eredményeket
Disszemináció	Kikérik a gyerekek véleményét a kutatás eredményeit összegző jelentésről/ publikációról	A gyerekek részt vesznek a kutatási jelentés megírásában, véleményük különállóan és integráltan is megjelenhet. Részt vesznek az eredmények bemutatásában	A gyerekek önállóan készítik el a kutatási jelentést / publikációt, az eredmények bemutatását ők irányítják és bonyolítják le

Forrás: saját szerkesztés.

PÉLDÁK HAZAI GYERMEKRÉSZVÉTELI KUTATÁSOKRA

A vizsgált hazai kutatások bemutatása

A továbbiakban három, korábban megvalósított kutatást mutatunk be, amelyekben a gyerekek konzultatív és kollaboratív szinten vettek részt. A kutatásokat a Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány valósította meg a szerzők szakmai vezetésével. Mindegyik projekt az alapítvány gyerekönkéntesei, a **Gyermekjogi Követek részvételével zajlott**, akik bevonását a Gyermekrészvétel Program támogatta.⁴ A gyerekönkéntesek az alapítványhoz történő csatlakozáskor szerződést kötnek az alapítvánnyal, amely kiterjedt a különböző projektekben való részvételre. A szülők a szerződéskötést megelőzően részletes tájékoztatást kapnak az együttműködés kereteiről, beleértve a gyerekek szerepét, részvételét, a törvényes képviselő felelősségét, a kapcsolattartás módját, az adatkezelésre, azaz a képmások (fotók, viedók) és hangfelvételek készítésére vonatkozó szabá-

4 A Gyermekjogi Követek (mai nevükön Kiskorú Kollégák vagy KiKo-k) a Hintalovon Alapítvány 13–17 éves önkéntesei, akik tanácsadóként, aktivistaként és kutatóként dolgoznak együtt a szakmai csapattal. Részt vesznek szakmai eseményeken és médiamegjelenésekben, hogy képviseljék a gyerekek jogait, valamint segítik a gyerekek nézőpontjának megjelenését hazai és nemzetközi programokban. Emellett önálló projekteket is kezdeményeznek és megvalósítanak. A gyerekek bevonásáról a Gyermekrészvétel Program munkatársai évente készítenek beszámolót, amely átfogó képet ad a részvételük módjáról és hatásáról. Részletek: www.hintalovon.hu

lyokat. A gyerekek minden projektben önkéntesen vesznek részt, és bármikor lehetőségük van kilépni a folyamatból. A gyermekvédelmi útmutatóban foglaltak szerint⁵ probléma esetén a szülők is élhetnek jelzéssel, mely minden esetben kivizsgálásra kerül. A Gyermekjogi Követek szerepe annak elősegítése volt, hogy a válaszadó gyerekek részvétele érdemi lehessen. Mindhárom esetben kiemelt cél volt, hogy a kutatás gyerekek bevonásával valósuljon meg, hiszen a Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány missziójának része, hogy minőségi gyermekrésztvételt biztosítson. A kutatások tervezésekor abból indultunk ki, hogy a gyerekek bevonása elengedhetetlen a megbízható és érvényes eredmények eléréséhez. A bevont partnerek mindegyike osztotta ezt a megközelítést.

A *Te hogy látod?* kutatás és kampány 2018 és 2020 között valósult meg a Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány vezetésével, és a Gyermekjogi Civil Koalíció közel húsz szervezetének közreműködésével (*Te hogy látod?* 2019). A kutatás célja az volt, hogy az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága számára hiteles képet nyújtson arról, hogyan látják a gyerekek saját helyzetüket és jogaik érvényesülését Magyarországon (Németh–Balogh 2019a). A kutatás kevert módszertant alkalmazott (Németh–Balogh 2019b), egy kérdőíves felmérésből, valamint fókuszcsoportos vizsgálatokból állt (jelen tanulmányban elsősorban a kvantitatív részére fókuszálunk). Az adatgyűjtés során közel 5300 gyerek töltötte ki az online kérdőívet, amely hét, a gyerekek számára legfontosabb témát érintett, emellett 50 hátrányos helyzetű és fogyatékossgal élő gyerekekkel fókuszcsoportos beszélgetések is zajlottak. A projektben 12 fő, 14–17 éves Gyermekjogi Követ vett részt aktívan, akik közreműködtek a kutatás népszerűsítésében, az eredmények értelmezésében és bemutatásában. A kampány a kutatást kiegészítve a gyermekjogok megismertetését is szolgálta, és párbeszédet kezdeményezett a gyerekek döntéshozatalban való részvételéről. Mivel a kutatás a gyerekek hangjának társadalmi láthatóságát és a változás előmozdítását célozta, a résztvételi akciókutatások körébe sorolható.

Az *INCLUDE* kutatás 2019 és 2021 között zajlott a Hintalovon Alapítvány, az Antwerpeni Egyetem, a ciprusi *Hope for Children* szervezet és az Európai Eltűnt Gyerekek Szövetsége együttműködésében (*INCLUDE* 2020). A nemzetközi kutatás célja annak feltárása volt, hogyan támogathatják a szakemberek azokat a gyerekeket, akiket az egyik szülő a másik engedélye nélkül visz külföldre – vagyis jogellenes gyermekelvitel áldozataivá válnak⁶. A kutatás kvalitatív módszertant alkalmazott. A magyarországi kutatásban (Németh–Balogh 2021) felső tagozatos diákok a tanítási dráma módszertanát alkalmazó foglalkozásokon keresztül osztották meg tapasztalataikat és gondolataikat arról, mitől érzik magukat biztonságban, és hogyan lehet őket jobban meghallani ilyen kiszolgáltatott helyzetekben. A kutatásban 3 fő, 14–17 éves Gyermekjogi Követ vett részt aktívan, akik a drámafoglalkozások menetrendjének kialakításában, a foglalkozások megfigyelésében, az eredmények értelmezésében és bemutatásában vállaltak szerepet. A gyerekekkel végzett kutatás alapján **ajánlások készültek** a jogellenes gyermekelviteli ügyekben dolgozó bírók, jogászok és szociális szakemberek számára. A gyerekek szakpolitikai kérdésbe való bevonása miatt az *INCLUDE* a **döntéstámogató-deliberatív kutatások** körébe sorolható.

A *Közösségi gyermekvédelem* kutatás 2020 és 2022 között szintén egy pályázat keretében valósult meg a Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány koordinálásában (*Közösségi gyermekvédelem* 2021). A nemzetközi projekt szlovák, román, albán és moldáv szervezetek együttműködésével valósult meg. A kutatás célja az volt, hogy feltárja, miként járulhatnak hozzá a helyi közösségek a gyerekek biztonságához, és hogyan erősíthető a

5 <https://hintalovon.hu/gyermekvedelmi-utmutatok/>

6 A kutatásban sem a Gyermekjogi Követek, sem a dráma foglalkozásokon részt vevő gyerekek nem voltak érintettek jogellenes elvitelben.

társadalmi felelősségvállalás a gyermekbántalmazás megelőzésében (Balogh–Németh–Vaskuti 2021). A kutatás kvantitatív módszertant alkalmazott. A kutatásban Magyarországról több mint **1400 gyerek** vett részt háromrészes online kérdőív kitöltésével, amely a bántalmazás felismerésére, a segítségkérésre és a támogató kapcsolatok megélésére fókuszált. A projektben 3 fő, 15–17 éves Gyermekjogi Követ vett részt: tanácsokkal szolgáltak a projekt felnőtt munkatársai számára, részt vettek a kérdőíves kutatás összes fázisában. Ez a projekt nem zárult le a kutatási jelentés közzétételével, hanem az eredmények tesztelésre kerültek egy helyi közösségben, amely szintén a gyerekek részvételével valósult meg. Jelenlétük fontos szempontokat adott a közösségek, köztük a gyerekek, megszólításához és megerősítéséhez. Tekintve, hogy részvételük elsősorban szakpolitikai ajánlások kidolgozását segítette, a kutatás szintén a döntéstámogató-deliberatív kutatások közé sorolható.

A részvétel szintjeinek elemzése a vizsgált kutatások fázisai szerint

A vizsgált kutatások során a gyermekrészvétel szintje a projekt kereteitől és időtartamától függően változott. A következőkben a kutatási fázisok szerint mutatjuk be ezeket a szinteket (2. táblázat), kiemelve azokat a konkrét tevékenységeket és szerepköröket, amelyek jól érzékeltetik a különbségeket. Akár konzultatív szerepben vettek részt a gyerekek, akár közösen hoztunk döntéseket, a részvételük keretét minden esetben rendszeres, személyes vagy online találkozók adták. Ezek olykor strukturált formában, játékos és interaktív foglalkozások keretében zajlottak, máskor pedig kötetlenebb projektmegbeszélések formájában, a kutatási célokhoz igazodva és a résztvevők érdemi bevonását szolgálva.⁷ A gyerekek szerepe minden egyes kutatási fázisban hangsúlyos volt, észrevételeik és az általuk megvalósított feladatok minden esetben meghatározták a következő szakaszban elvégzendő tevékenységet.

2. táblázat. A gyerekrészvétel szintjei korábbi kutatásokban

	Te hogy látod?	INCLUDE	Közösségi gyermekvédelem
Kutatás tervezése	nem volt bevonás	Konzultatív	Kollaboratív
Konceptualizálás	Konzultatív	Konzultatív	Kollaboratív
Kutatási módszer kiválasztása és operacionalizálás	Konzultatív	Konzultatív	Kollaboratív
Adatgyűjtés	Konzultatív/Kollaboratív	Kollaboratív	Konzultatív/Kollaboratív
Elemzés	Konzultatív	Kollaboratív	Kollaboratív
Disszemináció	Kollaboratív	Kollaboratív	Kollaboratív

Forrás: saját szerkesztés.

A vizsgált kutatások *tervezési* folyamatában való gyermekrészvételt a projekt keretei is meghatározták. A Te hogy látod? kutatás esetében cél volt, hogy elkészüljön Magyarország első gyermekjelentése az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága számára, ezért a tervezési folyamatba a gyerekek még nem kerültek bevonásra. Az INCLUDE kutatás egy pályázat keretében valósult meg, ahol a kutatás témája – a gyerek jogellenes elvitele – adott volt. Emiatt a kutatás kérdéseinek kialakításában a gyerekek még nem vettek részt, azonban a formai keretek meghatározásáról kikértük a véleményüket, például arról, hogy számukra mi lenne komfortos egy

⁷ A gyerekek részvételéről külön összefoglalók elérhetők a Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány weboldalán (Gyermekjogi Követek a „Te hogy látod?” kampányban 2019; Dráma alapú kutatás a jogellenes gyermekelvitelről 2020; Gyerekrészvétel a közösségi gyermekvédelem projektben 2020).

ilyen kutatás résztvevőjeként. A közösségi gyermekvédelemről szóló kutatás szintén egy pályázat keretében valósult meg, azonban annak rugalmassága lehetővé tette a gyerekek bevonását már a tervezési szakaszban. Közösen határoztuk meg, hogy mi legyen a kutatás fókuszában, amikor fel akarjuk mérni a gyerekek biztonságérzetét, valamint velük együtt hoztunk döntést arról is, hogy az iskolai és a családon belüli bántalmazást nem vizsgáljuk, hanem a nyilvános helyen történő esetekre fókuszálunk.

A *konceptualizálás* folyamatába már mindhárom kutatásban bevonásra kerültek a gyerekek. A Te hogy látod? kutatás esetében a gyerekek véleményének figyelembevételével határoztuk meg azokat a témaköröket, amelyekről a kutatás készült. Bár ezek összességében igazodtak az ENSZ által Magyarország számára megküldött kérdéssorhoz, a kutatás gyerekrésztvevői megosztották, hogy szerintük mely problémák azok, amelyek a saját életükben és a gyerekek széles körében is a legmeghatározóbbnak számítanak. Az INCLUDE kutatásban megismertettük a gyerekeket a jogellenes elvitel fogalmával és az ahhoz kapcsolódó eljárások szakaszaival, ők pedig elmondták, hogy szerintük melyek azok a meghatározó pontok és kérdések, amelyek egy gyerek számára fontosak egy ilyen eljárás során. Ezeknek a meglátásoknak a felhasználásával született meg a drámafoglalkozás koncepciója. A közösségi gyermekvédelmet vizsgáló kutatásban a kutatás fókuszának a meghatározása után a gyerekekkel közösen döntöttük el, mely esetek tartoznak abba a körbe, amelyekben a gyerekek nyilvános térben bántalmazást szenvedhetnek el.

A Te hogy látod? kutatás *operacionalizálási* folyamatában szintén konzultatív módon vettek részt a gyerekek. A meghatározott témakörök mentén a kutatásvezetők által kidolgozott kérdőívet véleményezték, majd a megjegyzéseik alapján a kérdőív átdolgozásra került. Az INCLUDE kutatásban egy drámatanár dolgozta ki a foglalkozások tervét, amelyeknek célja az volt, hogy a szituációs játékokban a jogellenes elvitelhez kapcsolódó események és eljárási cselekmények analógiája jelenjen meg. A foglalkozástervekről a gyerekekkel konzultáltunk, például arról, hogy az adott megoldás, történeten belüli cselekmény vagy fordulat mennyire releváns és hiteles az ő életükben. Észrevételeik alapján a drámafoglalkozások terve átdolgozásra került. A közösségi gyermekvédelem kutatásban ezzel szemben kollaboratív szinten, a gyerekekkel együtt dolgozva kerültek kialakításra azok az esetek, amelyek a kérdőívbe kerültek, valamint a kérdések megfogalmazása is közös munka eredményeként született. Az esetek kialakítása játékos formában zajlott. Közösen meghatároztunk lehetséges cselekményeket, helyszíneket, aktív és passzív szereplőket, majd ezek kombinálásával alakultak ki a végleges esetek. Ezt követően a gyerekekkel együtt szűkítettük le a listát a kérdőívekbe véglegesen bekerülő esetekre.

Az *adatgyűjtés* folyamatába történő bevonás mértékét jelentősen befolyásolta az adatgyűjtés módszere. A Te hogy látod? kutatás, valamint a közösségi gyermekvédelem kutatás is online kérdőív segítségével zajlott, így a gyerekek az adatfelvételben klasszikus értelemben véve (például kérdőívek lekérdezésében) nem vettek részt. Mivel azonban mindkét adatfelvételhez egy online kampány is tartozott, aktív szerepet vállaltak a kérdőívek népszerűsítésében, különösen online közösségek (pl. *gamer*-csoportokban). A kampány egyes lépéseivel kapcsolatban többször konzultáltunk velük, valamint részt vettek a kérdőíveket népszerűsítő anyagok megalkotásában is. A Te hogy látod? kampányban például fotókat készítettek a plakátokhoz, valamint közreműködtek a kreatív kampányanyagok szöveges és vizuális megalkotásában is. A közösségi gyermekvédelem kutatás kérdőíveinek népszerűsítéséhez pedig videós tartalmat gyártottak, amelyben a részvétel céljáról, menetéről is tájékoztattak. Az INCLUDE kutatás kvalitatív jellegéből fakadóan klasszikus értelemben is lehetőséget biztosított a részvételre. A gyerekek megfigyelőként vettek részt a drámafoglalkozásokon, tapasztalataikat pedig saját megfigyelési jegyzőkönyvben rögzítették.

Az *adatok elemzésében* a *Te hogy látod?* kutatásban a gyerekek konzultatív módon vettek részt. A kutatás eredményeit megosztottuk velük, ők pedig elmondták észrevételeiket, amelyeket az eredmények értelmezésekor felhasználtunk. Az INCLUDE kutatás során a drámafoglalkozások leiratait, valamint a kutatók és a gyerekek megfigyelési jegyzőkönyveit több foglalkozás keretében együtt dolgoztuk fel. Az elemzési szempontokat közösen határoztuk meg. A kutatásvezetők ez alapján összegezték az adatokat, majd a főbb eredmények meghatározása a gyerekekkel közösen történt. A közösségi gyermekvédelem kutatásban a kvantitatív eredményeket a kutatásvezetők összegezték, amelyet azonban a gyerekekkel közösen értelmeztünk.

A *disszemináció* fázisa a *Te hogy látod?* kutatás esetében nem csupán a kutatási jelentés közzétételét jelentette, hanem annak képviselőjét is. A kutatás gyerekrésztvevőinek egyike kiutazott az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának meghallgatására, ahol a Bizottság előtt személyesen képviselte a gyerekek véleményét. Az INCLUDE kutatás eredményeit egy kutatási jelentésben összegeztünk, amelyben megjelent a gyerekek véleménye. Emellett egy videós anyag is készült (INCLUDE 2020), amelyben a társkutatóként részt vevő gyerekek mutatták be a kutatást, a főbb eredményeket és azok hasznosulását. A közösségi gyermekvédelem kutatás sem ért véget a kutatási jelentés közzétételével. A kutatás eredményei egy lakossági fórumon kerültek bemutatásra azzal a céllal, hogy teszteljük azok gyakorlati alkalmazhatóságát. Ezen az eseményen a gyerekek is aktív szerepet vállaltak.

A kutatásokban a gyerekek érdemi részvétele a döntési folyamatokon kívül a kutatáshoz kapcsolódó közös tevékenységekben valósult meg. A különböző fázisokban általuk megvalósított feladatok (3. táblázat) tették lehetővé, hogy a kutatások gyerekbarát kereteket biztosítsanak a válaszadó gyerekek számára, amely növelte az eredmények megbízhatóságát és érvényességét. Az adott szakaszban megjelenő véleményük, valamint a tevékenységük alapvetően meghatározta a következő szakasz feladatait és a kutatás irányát is befolyásolta. Jó példa erre a *Közösségi gyermekvédelem* kutatás tervezési fázisa, amelyben a gyermekbántalmazás megelőzésének közösségi lehetőségeivel kapcsolatban a gyerekrésztvevők egyértelműen megfogalmazták, hogy a gyerekeket körülvevő, családjukon kívül levő közösségekben a felelős felnőttek a nyilvános térben megjelenő bántalmazási helyzetek kezelésében és megelőzésében tudják támogatni a gyerekeket, ezért a kutatásban erre fókuszáltunk. De jó példa az INCLUDE kutatás konceptualizálási szakasza is, ahol a gyerekek a jogellenes elvitelről való tanulás közben meg tudták fogalmazni, hogy melyek egy gyerek számára a legfontosabb pontok és kérdések, így a drámafoglalkozást úgy lehetett kialakítani, hogy ezek hangsúlyosan megjelenjenek benne.

3. táblázat. A közösen végzett tevékenységek a kutatások különböző fázisaiban

Kutatási fázis	Te hogy látod?	INCLUDE	Közösségi gyermekvédelem
Kutatás tervezése	nem volt bevonás	kutatási dizájn véleményezése, figyelemmel arra, hogy egy gyereknek mi lenne a legkomfortosabb egy ilyen helyzetben	kutatás fókuszának közös leszűkítése, tekintettel arra, hogy a gyerekeknek milyen jellegű bántalmazással kapcsolatos kérdések tehetők fel biztonságosan egy online kérdőívben
Konceptualizálás	kérdőív témaköreinek véleményezése, figyelemmel arra, hogy a gyerekek számára melyek a fontos és aktuális kérdések	egy workshop keretei között ismerkedés a jogellenes elvétel fogalmával és jelenségével, valamint az ilyen esetekben alkalmazott eljárással; a gyerekek számára legfontosabb pontok meghatározása	az kutatás fókuszába illő esetek körének közös meghatározása
Kutatási módszer kiválasztása és operacionalizálás	kérdőív véleményezése; kérdések érthetőségének és relevanciájának értékelése; gyerekek visszajelzései alapján módosítás	drámafoglalkozás-tervek véleményezése; történetek és szituációk relevanciájának vizsgálata; foglalkozástervek átdolgozása	egy workshop keretében játékos módszerekkel esetek közös kidolgozása: cselekmények, helyszínek, szereplők meghatározása; esetek körének leszűkítése; az esetekhez kapcsolódó kérdések közös megfogalmazása
Adatgyűjtés	online kampány tervezése és megvalósítása: plakátfotók készítése; kreatív szöveges és vizuális anyagok kidolgozása; kampányelemekről konzultáció	részvétel drámafoglalkozásokon megfigyelőként; saját megfigyelési jegyzőkönyvek készítése	online kampány tervezése és megvalósítása: videós tartalomkészítés; részvétel céljának és menetének gyerekarbát bemutatása
Elemzés	eredmények közös értelmezése; eredményekkel kapcsolatos észrevételek megosztása	leiratok és megfigyelési jegyzőkönyvek közös feldolgozása; elemzési szempontok közös meghatározása; adatok közös elemzése; eredmények közös megfogalmazása	adatok közös elemzése; eredmények közös megfogalmazása
Disszemináció	ENSZ Gyermekjogi Bizottság előtti meghallgatáson részvétel; gyerekek véleményének képviselése	kutatási jelentés elkészítésében való részvétel; az eredményekről szóló videós anyag készítése	eredmények bemutatása lakossági fórumon; gyakorlati alkalmazhatóság közös tesztelése

Forrás: saját szerkesztés.

A gyerekek érdemi részvételének elemzése a vizsgált kutatásokban

Bármely szinten is vesznek részt a gyerekek egy kutatásban, részvételük minden esetben speciális körülményt igényel. Az alábbiakban a három vizsgált gyermekrésztvételi kutatás példáin keresztül mutatjuk be, milyen intézkedésekkel igyekeztünk biztosítani a gyerekrésztvevők érdemi bevonását. A fentiekhez hasonlóan itt is kizárólag azoknak a gyerekeknek a részvételére fókuszálunk, akik a kutatási folyamatot mélyebben segítették, és elsősorban azokra a szempontokra térünk ki, amelyek a hagyományos kutatásetikai megközelítésekben kevesebb hangsúlyt kapnak.⁸ A leírás nem ad teljes választ arra, hogyan vonhatók be a gyerekek a kutatásba, de érzékelteti azokat a lépéseket és lehetőségeket, amelyek elősegíthetik az érdemi részvételt.

⁸ A Te hogy látod? kutatás szakmai háttéranyaga (Németh–Balogh 2019b) és az INCLUDE kutatás módszertani háttéranyaga (Németh–Balogh–Márton 2020) részletesebb leírást adnak arról, hogy miként törekedtünk az etikai alapelvek érvényesítésére a válaszadó gyerekek esetében is.

Átláthatóság és tájékoztatás: A gyerekek számára közérthető, vizuálisan vonzó felhívó és tájékoztató anyagok készültek, amelyek bemutatták a részvétel célját, folyamatát és kereteit. Ezek a dokumentumok világosan ismertették, milyen feladatokra, felelősségi körökre és időbeli elköteleződésre számíthatnak. A részvételi kutatásokra jellemző módon, nagy hangsúlyt kapott a szóbeli tájékoztatás és a folyamatos párbeszéd. Időt szántunk arra, hogy a kutatásról és a gyerekek szerepéről előzetesen és a folyamat közben is eleget beszéljünk, különösen akkor, amikor a kutatás új szakaszba lépett, vagy új résztvevők csatlakoztak – mint a Te hogy látod? kutatás esetében. A részvétel biztonságát és átláthatóságát szerződések is megerősítették, részletesen szabályozva a jogok és kötelességek körét, amelyeket a gyerekek és szüleik is aláírtak. A gyerekek bevonásának koordinálására kijelöltünk egy felelőst, akihez a gyerekek bármikor fordulhattak kérdéseikkel. A gyerekrészvevők tájékoztatását segítő lépések sok esetben a válaszadó gyerekek tájékoztatásához is hasznosak voltak.

Önkéntesség: Az érdeklődő gyerekeknek időt adtunk arra, hogy a tájékoztatás után otthonukban is mérlegeljék, szeretnének-e részt venni a kutatásban. Más projektlehetőséget is felkínáltunk számukra, mely enyhítve a csoportnyomást, hozzáférhetőbbé tette a személyes preferenciákat és megkönnyítette a nemet mondást. A gyerekeknek szabadságuk volt abban is, hogy a kutatási folyamat különböző szakaszaiban eltérő mértékű elköteleződéssel vegyenek részt vagy akár felfüggeszék a részvételüket. Az alapítvánnyal kapcsolatban álló gyerekönkéntesek hosszabb távú együttműködést kötnek az alapítvánnyal így részvételük nem kizárólag a kutatásokra korlátozódik. A gyerekek munkáját képzésekkel támogatjuk. A teljes együttműködés az alapítvány Gyermekvédelmi útmutatója által szabályozott keretek között valósul meg, ami az itt is bemutatott etikai alapelvek mentén biztosítja, hogy a gyerekek saját elhatározásukból, a számukra elfogadható mértékben vegyenek részt a különböző projektekben, így a kutatásokban is.

Tisztelet: Az elfogadó, bátorító légkör és a bizalom kialakulása érdekében számos olyan közös tevékenységet szerveztünk, amelyek nem közvetlenül a kutatáshoz kapcsolódtak, hanem egymás megismerését és a közös élményeket szolgálták. A gyerekekkel kapcsolatba kerülő felnőttek felkészítése során szintén hangsúlyt kapott a tiszteletteljes, vitakultúrát támogató hozzáállás fontossága és az ezt segítő gyakorlatok, módszertanok megismerése.⁹ Alapvető volt, hogy minden résztvevő hangja teret kapjon, és senki ne érezze magát háttérbe szorítva. A közös munka kezdetén a gyerekekkel együtt lefektettük a csoportmunkát irányító alapelveket, különösen azt, hogy egymás véleményét mindenki tisztelettel kezelje. Amikor a gyerekek ötletei vagy kezdeményezései nem voltak megvalósíthatók – például jogi vagy anyagi okokból, mint az **INCLUDE** drámafoglalkozásaihoz tervezett eszközök vagy a **Közösségi gyermekvédelem** „utca embere” kampányötlete – mindig törekedtünk arra, hogy világos magyarázatot adjunk a döntéseinkre. Emellett a kutatás folyamatának során folyamatosan kommunikáltunk a gyerekek részvételéről, többek között a kutatási jelentésekben egyenrangú szerzőként tüntettük fel a gyerekrészvevőket.

Relevancia: A gyerekrészvevők olyan tevékenységekbe kapcsolódtak be, amelyek megfeleltek képességeiknek, tapasztalataiknak és érdeklődésüknek. Külön figyelmet fordítottunk arra, hogy a gyerekek bevonását ne edukációs vagy érzékenyítő célok vezéreljék, hanem a partnerség és a kíváncsiság. Arra törekedtünk, hogy a gyerekek hozzájárulásai érdemben formálják a kutatási folyamatot, vagy kiegészítsék a felnőtt résztvevők munkáját.

⁹ Ebben hasznos segítséget nyújtott például a Eurochild (2020) által kiadott Child Participation Toolbox, amely bevált eszközöket kínál a gyermekrészvétel ösztönzéséhez.

Gyerekbarát megvalósítás: Biztosítani kívántuk, hogy a részvételi folyamat minden eleme igazodjon a gyerekek életkori sajátosságaihoz és igényeihez. A találkozót olyan időpontokban és helyszíneken tartottuk, amelyek tiszteletben tartották az iskolai kötelezettségeket és a szabadidőt. Központi, könnyen megközelíthető helyszínen, barátságos elrendezéssel és apró figyelmességekkel, például rágcsalni valóval vártuk a gyerekeket. A személyes találkozót kiegészítette az **online kommunikáció**, amely a Covid19-járvány idején vált kiemelten fontossá. Ez nemcsak a folyamatos kapcsolattartást segítette, hanem rugalmasabbá tette a közös munkát, jobban igazodva a gyerekek eltérő napirendjéhez és leterheltségéhez. A találkozók tervezésekor ügyeltünk a **munka és a kikapcsolódás egyensúlyára**: a megbeszélések ritmusát tudatosan váltották a csapatépítő és játékos tevékenységek.

Inkluzivitás: A gyerekrésztevők a Hintalovon Alapítvány gyerekönkéntesei közül kerültek ki, akik nyílt felhívásra jelentkeztek. A gyerekönkéntesek toborzása során törekedtünk a gyerekek közvetlen elérésére: a felhívás megjelent a gyerekek által használt közösségimédia-felületeken, de eljutott szülők, pedagógusok és speciális intézmények felé is. Kiválasztásuknál cél volt, hogy a csoport minél sokszínűbb háttérű gyerekekből álljon. A részvétel feltételei rugalmasak voltak: a csapat széles életkori sávból verbuválódott, a részvételt nem kötöttük sem érintettséghez (például bántalmazásban vagy jogellenes elvitelben), sem előzetes tapasztalathoz – a motiváció volt a döntő szempont. A *Te hogy látod?* kutatásban külön figyelmet fordítottunk a részvételi folyamat „demokratizálására” is, ezért minden olyan kampányeszközt és segédanyagot megosztottunk, amivel más gyerekek is bekapcsolódhatnak a részvételi akciókutatásba. Tudatosan törekedtünk arra, hogy csökkenjen a távolság a gyerekek és a kutatófelnőttek között: a bevonás nem kizárólag egy kapcsolattartó vagy a facilitátor feladata volt, hanem közvetlen interakciók alakultak ki a kutatók és a szakmai csapat tagjai között. Amikor csak néhány gyerek vehetett részt egy-egy tevékenységben – például a kutatás eredményeit bemutató konferencián –, a kiválasztás átlátható volt, és a gyerekek véleményét is figyelembe vettük. Ugyanakkor az inkluzivitás elvének megvalósítása a részvételi kutatások egyik legnagyobb kihívása maradt, hiszen az ilyen mértékű elköteleződést igénylő folyamatok óhatatlanul szűkítik azok körét, akik ténylegesen részt tudnak venni bennük, hiszen nem minden gyerekeknek van lehetősége jelentős mennyiségű időt igénybe vevő feladatokban hosszú távon elköteleződni.

Képzéssel támogatás: Az *INCLUDE* és a *Te hogy látod?* kutatás során módszertani anyagok készültek a gyerekek részvételét facilitáló szakemberek számára, amelyek a részvételi munka szakmai standardjait és etikai szempontjait rögzítették. Ezeket online és személyes megbeszéléseken dolgoztuk fel, és a szakmai partnerekkel rendszeres egyeztetéseket tartottunk a kölcsönös tanulás jegyében. A felnőtt kutatói csapat interdiszciplináris összetétele – szociológiai, jogi és pszichológiai háttérű szakemberek együttműködése – lehetővé tette a kölcsönös tanulást, amelyben a kutatómódszertani és facilitatori ismeretek megosztása mind a gyerekek, mind a felnőttek munkáját gazdagította. A gyerekrésztevők számára minden kutatásban biztosítottuk a szükséges háttértudást és felkészítést. A *Te hogy látod?* kutatásban a gyerekjogokról és az ENSZ monitorozó szerepéről, az *INCLUDE* projektben a jogellenes gyerekelvitelről, míg a *Közösségi gyermekvédelem* kutatásban a gyermekekkel szembeni erőszakról tartottunk foglalkozásokat. Az elméleti ismeretek mellett gyakorlati készségeiket is fejlesztettük – például a médiaszereplésre vagy a képszerkesztő eszközök használatára való felkészítéssel.

Biztonság, kockázatérzékenység: A Hintalovon Alapítvány akkor hatályos Gyermekvédelmi Irányelve részletesen szabályozta a gyerekönkéntesek kutatásokban való részvételét. A gyerekrésztevők ezt részleteiben megismerték, megkapták annak gyerekbarát változatát is, elvégeztek egy vonatkozó *e-learning* képzést, és

személyesen is átbeszéltük a rájuk vonatkozó részeket. Az útmutató kiterjedt az adatkezelésre, a kapcsolattartás módjaira, a nyilvános szereplésekre, a kockázatkezelésre és a panaszmechanizmusra is. Utóbbi lehetővé tette, hogy a gyerekek számukra biztonságos módon – akár anonim formában – jelezhessék, ha visszaélést vagy nehézséget tapasztalnak, és biztosította, hogy minden jelzést komolyan vegyünk. A nyilvános szerepléseket és anyagokat minden esetben **egyedi kockázatelemzés** előzte meg, amely során mérlegeltük a gyerekek nevének és képmásának közlésével járó kockázatokat. Ezekről a kérdésekről mindig előzetesen egyeztettünk a gyerekekkel és szüleikkel. A kutatásokhoz előzetes kockázatelemzést is készítettünk, a társadalmi és politikai környezet adottságait figyelembe véve. Ebben a *Keeping Children Safe* nemzetközi szervezet belső szakmai anyagai voltak segítségünkre, és az INCLUDE kutatás esetében közvetlenül is egyeztettünk a szervezettel a drámaalapú módszertan érzelmi hatásairól. A biztonságos környezet megteremtését a **találkozók légköre** is támogatta: minden alkalom előtt és után lehetőséget biztosítottunk kötetlen beszélgetésre, és a közös munka során is teret adtunk az érzések megosztásának és feldolgozásának. Ez különösen fontos volt például a **Közösségi gyermekvédelem** kutatásban, ahol a gyerekekkel közösen kidolgozott kérdőív a bánásmóddal és erőszakkal kapcsolatos tapasztalatokra kérdezett rá.

Elszámoltathatóság: Minden találkozón visszajelzést adtunk a gyerekeknek arról, mi történt a két alkalom között: ismertettük a kutatás előrehaladását, az eredményeket, a megjelenéseket, valamint a felmerülő kihívásokat. A folyamatot rendszeres nyomon követés és közös értékelés kísérte, amelyben a gyerekek aktív szerepet kaptak. Külön figyelmet fordítottunk a rendszeres visszajelzések gyűjtésére: a közös munka értékelésére személyes beszélgetések során, illetve félévente anonim kérdőívek segítségével került sor. Ezek lehetőséget adtak arra, hogy a gyerekek biztonságos módon osszák meg tapasztalataikat a részvételről. A kutatások elszámoltathatóságát a nyilvánosság felé is biztosítottuk. A gyerekek bevonásának szakmai és módszertani leírását mindenki számára hozzáférhetővé tettük, a kampányok hivatalos felületein pedig folyamatosan kommunikáltuk a legfontosabb eredményeket és mérföldköveket. Ez nemcsak az átláthatóságot, hanem a gyerekek munkájának elismerését és láthatóságát is erősítette.

ÖSSZEGZÉS

A 21. században a kutatások világa jelentős átalakuláson megy keresztül. A technikai fejlődés, a digitalizáció és az adatvezérelt megközelítések új lehetőségeket teremtenek az adatok gyűjtésére és elemzésére (Lazer et al. 2021; Trumann et al. 2025). Egyre többféle adat keletkezik, és ezek feldolgozására egyre szofisztikáltabb módszerek állnak rendelkezésre. A kutatások interaktívabbá válnak: a résztvevők elérése, megszólítása és bevonása is személyre szabottabb, a közösségi média és a digitális platformok pedig új teret nyitnak a tudományos párbeszéd számára.

Ezek a tendenciák elkerülhetetlenné teszik, hogy a gyerekekről szóló kutatások módszertani és etikai kérdéseit is új perspektívából közelítsük meg. A gyermekjogi szemlélet térnyerése (Christensen–James 2008; Powell–Smith 2009; Agbontean et al. 2024) és a részvételi kutatásokról szóló szakmai párbeszéd erősödése (Cornwall–Jewkes 1995; Lajos 2016; Király 2017) egyaránt hozzájárulnak ahhoz, hogy a gyerekek ne pusztán alanyai, hanem aktív alakítói legyenek a róluk szóló tudásnak. Különösen fontos ez abban a digitális korszakban, ahol a gyerekek bennszülött használói a technológiának: magabiztosan mozognak az online térben, és egyre inkább képesek saját nézőpontjukból hozzájárulni a kutatásokhoz. A gyerekekkel végzett kutatások így nemcsak a módszertanok megújulását, hanem a tudás termelésének demokratizálódását is jelzik.

Jelen tanulmány a gyerekek aktív és mélyebb bevonásával zajló kutatások módszertani és etikai sajátosságait vizsgálta három hazai kutatás példáján keresztül. Ezekben a gyerekek nem csupán válaszadóként, hanem a kutatási folyamatot alakító, konzultatív vagy kollaboratív szereplőként vettek részt (Lansdown–O’Kane 2014). Az elemzés a felhatalmazás és a felelősség különböző szintjein megvalósuló részvételre épült, amelyet a kutatási folyamat egyes fázisain keresztül követtünk végig, kitérve a kapcsolódó etikai kérdésekre is. A vizsgált kutatások tudatos, gyermekrészvételi megközelítésükkel tűntek ki a részvételi kutatások közül, és rámutattak arra, hogy a gyerekek érdemi részvétele nemcsak értékes, hanem megvalósítható is.

A gyermekrészvételi szemlélet a kutatásokban azt jelenti, hogy a gyerekek aktív és érdemi résztvevők a kutatás bármely fázisában. Ez a megközelítés a gyermekrészvétel gyermekjogi koncepciójára épül, amely a gyerekek és felnőttek közötti folyamatos párbeszédet, a kölcsönös tiszteletet hangsúlyozza (UNCRC/C/GC/12 2009). A gyermekrészvétel egyszerre értelmezhető *jogként*, amely biztosítja a gyerekek biztonságos és érdemi lehetőségét a részvételre és a felnőttek felelősségét ennek támogatására; *paradigmaként*, amely megkérdőjelezi a felnőttek és gyerekek közötti hatalmi különbségek abszolút jellegét és kapcsolatukat az emberi méltóság és jogalanyiség alapján értelmezi; valamint *folyamatként* is, amelyben a gyerekek és a felnőttek közösen hoznak döntéseket, megosztva a felelősséget és a szerepeket (Németh–Miklósi 2025). Ezek a jellemzők a gyermekrészvételi kutatásokban is megnyilvánulnak.

A gyermekrészvételi szemlélet több szempontból rokon a részvételi kutatások általános megközelítésével. A gyerekek tapasztalatát, nézőpontját és tudását értékesnek ítéli meg a tudományos megismerésben (Powell 2006; Lundy–McEvoy–Byrne 2011). A kutató már nem a tudás kizárólagos birtokosa, hanem annak egyik társalakítója, aki tudatosan dönt arról, hogy a gyerekek válaszadóként, konzultatív vagy kollaboratív partnerként tudnak érdemben részt venni a kutatásban, esetleg hogyan tudja ő támogatni a gyerekek kezdeményezéseit és az általuk vezetett kutatásokat. Ez a szemlélet a kutatás teljes folyamatát áthatja a tervezéstől az eredmények megosztásáig, elősegítve a tudás inkluzívabb és etikusabb formáit (Laws–Mann 2004; Shaw–Brady–Davey 2011; Agbontean et al. 2024).

Míg a részvételi kutatásokat gyakran a céljuk – például a mélyebb megértést, a döntéshozatalt vagy a társadalmi változást szolgáló funkció – szerint kategorizálják (Király 2017), a gyermekrészvételi szemlélet középpontjában a gyerekek jogalanyiséga, valamint részvételük szintje és minősége áll. A gyerekeknek például joguk van a véleményük szabad kifejezéséhez, a megfelelő tájékoztatáshoz, az erőszaktól és kizsákmányolástól való védelemhez, valamint a magánélet tiszteletben tartásához (Lansdown 2011b). A kutatásban való részvételük akkor támogatja e jogok érvényesülését, ha a kutatók nem csupán arra törekednek, hogy elkerüljék e jogok megsértését, hanem partnerként tekintenek a gyerekekre: tudatosan megfontolják bevonásuk felelős szintjét, és biztosítják az érdemi, biztonságos részvétel minden feltételét (UNCRC/C/GC/12 2009). A kutatásoknak olyan részvételi lehetőségeket kell kínálniuk, amelyek nem használják, hanem megerősítik a gyerekeket mint aktív jogalanyokat.

A tanulmányban hangsúlyoztuk, hogy a gyermekrészvételi szemlélet alkalmazása a kutatásokban számos előnnyel jár. Nemcsak növeli a kutatások minőségét és relevanciáját, hanem hozzájárul a gyerekek kompetenciaérzetének, önbizalmának és döntéshozatali képességének fejlődéséhez, miközben erősíti a kutatói munka etikai és társadalmi megalapozottságát is (Powell 2006; Shaw–Brady–Davey 2011; Lajos 2013; Király 2017).

A gyermekrészvételi szemlélet előnyei ellenére azonban ez a megközelítés sem a hazai, sem a nemzetközi kutatói hagyományokba nem épült be szervesen. Elvértve jelenik meg a hazai kutatómódszertani és

etikai kódexekben – még a gyerekválaszadók vonatkozásában sem szerepel, nemhogy a résztvételi kutatások tágabb területén. A gyerekek többnyire csupán az adatgyűjtés szakaszában vesznek részt, miközben az elemzésből és az eredmények értelmezéséből kimaradnak. A legfiatalabb és legkiszolgáltatottabb gyerekek bevonása továbbra is korlátozott, ami a biztonság, a reprezentáció és a döntéshozatali felelősség kérdéseit is felveti (Sevón et al. 2023). Emellett a résztvételi kutatások jelentős idő- és erőforrás-ráfordítást igényelnek, amelyet a jelenlegi pályázati rendszerek ritkán támogatnak, így a kezdeményezések gyakran nem tudnak hosszú távon fennmaradni (Christensen–James 2008).

A gyermekrésztvételi szemlélet kutatásokban való elterjedése érdekében nagy jelentősége van annak, hogy megismerjük a kapcsolódó gyakorlatokat. A három hazai kutatás vizsgálata ehhez kívánt hozzájárulni, ugyanakkor fontosnak tartjuk bemutatni elemzésünk főbb korlátait is. Valamennyi bemutatott példa a Híntalovon Gyermekjogi Alapítvány által koordinált projektek keretében valósult meg, ezért az elemzésünkből kimaradt a gyerekek által vezetett kutatások szemléltetése. A vizsgált kutatások szűk módszertani repertoárja nem alkalmas arra, hogy átfogóan tükrözze a gyermekrésztvételi kutatások sokszínű lehetőségeit, például a kvalitatív, interjúkutatásban megvalósuló gyermekrésztvételt. Korlátot jelent továbbá, hogy a gyermekrésztvétel kutatási fázisok szerinti bemutatása némileg merev, „tankönyvi” megközelítést eredményez, miközben a gyakorlatban a különböző fázisok és szintek dinamikusan reflektálhatnak egymásra. Ugyanakkor a hierarchikus modellek kritikussai is megállapítják, hogy ez a megközelítés leegyszerűsítő jellege ellenére segít rendszerezni a résztvételi folyamattal kapcsolatos tudást, ezért úgy véljük, hogy a gyermekrésztvétellel megvalósuló kutatások bemutatásához fontos kiindulópontot jelent. A jövőben pedig érdemes a valódi résztvétel minőségi dimenzióit is még részletesebben vizsgálni.

Reményeink szerint jelen tanulmány előmozdítja a gyermekrésztvételi kutatásokról szóló módszertani, etikai diskurzust, és más kutatókat is arra inspirál, hogy saját gyakorlatukat ilyen szempontból vizsgálják és megosszák a kutatói közösséggel. Szükség van arra, hogy többet tudjunk meg a társszakmák és társterületek résztvételi kutatásairól, és hogy erősödjön a párbeszéd a gyermekekkel közös munka lehetőségeiről. Fontos, hogy a résztvételiség és a gyerekekkel végzett kutatásokkal kapcsolatos szakmaközi kompetenciák összeadójanak – ezzel gazdagítva mind a kutatási kultúrát, mind a gyermekek jogainak érvényesülését.

HIVATKOZÁSOK

- 1 /2018. (XI.30.) számú dékáni utasítás az ELTE PPK kutatási és publikációs alapelvei elnevezésű dokumentum alkalmazásáról (2018). ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar. Elérhető: <https://www.ppk.elte.hu/keb> [Letöltve: 2026-03-30].
12. átfogó kommentár: A gyermekek joga a meghallgatáshoz (2009). ENSZ Gyermekjogi Bizottsága. Elérhető: <https://www.refworld.org/legal/general/crc/2009/en/70207> [Letöltve: 2026-03-30].
- Agbontean, V. – Greeney, T. – Larkins, C. – Lezdkalne, B. – Roy, A. (Ali) – Sheehan, D. – Smith, E. (2024) Deepening collaborative research with children and young people: A co-edited and co-written special issue. *Childhood*, 31(3), 267–277. <http://dx.doi.org/10.1177/09075682241267094>.
- Alderson, P. – Morrow, V. (2011) *The Ethics of Research with Children and Young People: A Practical Handbook*. SAGE.
- Babbie, E. (2008) *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*. Budapest: Balassi.
- Balogh K. – Németh B. – Vaskuti G. (2021) *A közösségi gyermekvédelem lehetőségei*. Hinalovon Gyermekjogi Alapítvány. Elérhető: https://hinalovon.hu/wp-content/uploads/2021/11/Hinalovon_jelentes2021_Final.pdf [Letöltve: 2026-03-30].
- Bergold, J. – Thomas, S. (2012) Participatory Research Methods: A Methodological Approach in Motion. *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research*, 13(1). <http://dx.doi.org/10.17169/fqs-13.1.1801>.
- Bouma, H. – López López, M. – Knorth, E. J. – Grietens, H. (2018) Meaningful participation for children in the Dutch child protection system: A critical analysis of relevant provisions in policy documents. *Child Abuse & Neglect*, 79, 279–292. <http://dx.doi.org/10.1016/j.chiabu.2018.02.016>.
- Böddi Z. – Keszei B. – Serfőző M. – Dúll A. (2015) A megfigyelés kutatómódszertana – Interakciók megfigyelése integrált és inkluzív óvodai környezetben. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat*, 3(2), 29–50. <http://dx.doi.org/10.31074/gyntf.2015.2.29.50>.
- Broström, S. (2012) Children’s participation in research. *International Journal of Early Years Education*, 20(3), 257–269. <http://dx.doi.org/10.1080/09669760.2012.715407>
- Cahill, H. – Dadvand, B. (2018) Re-conceptualising youth participation: A framework to inform action. *Children and Youth Services Review*, 95, 243–253. <http://dx.doi.org/10.1016/j.childyouth.2018.11.001>.
- Christensen, P. – James, A. (szerk.) (2008) *Research With Children: Perspectives and Practices*. 2. kiad. London: Routledge. <http://dx.doi.org/10.4324/9780203964576>.
- Cornwall, A. – Jewkes, R. (1995) What is participatory research? *Social Science & Medicine*, 41(12), 1667–1676. [http://dx.doi.org/10.1016/0277-9536\(95\)00127-S](http://dx.doi.org/10.1016/0277-9536(95)00127-S).
- Crowley, A. – Larkins, C. – Pinto, L. M. (2021) “Listen – Act – Change”: launch of a new Council of Europe guide on children’s participation. *Council of Europe*. Elérhető: https://www.coe.int/en/web/children/newsroom/-/asset_publisher/KtQQdksHPDKk/content/-listen-act-change-launch-of-a-new-council-of-europe-guide-on-children-s-participation [Letöltve: 2021-01-30].
- Csíkó C. (2020) *A neveléstudomány kutatómódszertanának alapjai*. Budapest: ELTE Eötvös.
- Dedding, C. – Groot, B. – Slager, M. – Abma, T. (2023) Building an alternative conceptualization of participation: from shared decision-making to acting and work. *Educational Action Research*, 31(5), 868–880. <http://dx.doi.org/10.1080/09650792.2022.2035788>
- Dráma alapú kutatás a jogellenes gyermekelvitelről (2020). *Hinalovon*. Elérhető: <https://hinalovon.hu/2020/10/06/include-kutatas-gyermekelvitel/> [Letöltve: 2026-03-30].
- Elek Z. R. (2022) Tinédzserkori gyermekvállalás és iskolai lemorzsolódás – Egy fiatalokkal végzett résztvételi akciókutatás módszertani tapasztalatai. *Párbeszéd: Szociális munka folyóirat*, 9(1). <http://dx.doi.org/10.29376/parbeszed.2022.9/1/5>.
- ELTE PPK Kutatási- és Publikációs Alapelvei (2018). 1/2018. (XI.30.) számú dékáni utasítás. https://ppk.elte.hu/file/1_2018_dekaniutasitas_publikacio.pdf [Letöltve: 2026-03-30]
- „Egy pofon nem a világ” – Közösségi gyerekvédelem (2021, augusztus 2.). *Hinalovon*. Elérhető: <https://hinalovon.hu/2021/08/02/kozossegi-gyerekvedelem/> [Letöltve: 2026-03-30]
- Eurochild (2020) We Are Here: A Child Participation Toolbox. Eurochild. Elérhető: <https://eurochild.org/resource/we-are-here-a-child-participation-toolbox/> [Letöltve: 2026-03-30].
- Fehér B. – Szerencsés R. (2023) *A jelenlét mezői - szociális design a gyakorlatban: Módszertani kézikönyv*. Moholy-Nagy Művészeti Egyetem (MOME). Elérhető: https://api.mome.hu/uploads/A_jelenlet_mezoi_Szocialis_design_a_gyakorlatban_0527dc1cae.pdf [Letöltve: 2026-03-30].
- Gyerekrésztvétel a közösségi gyermekvédelem projektben (2020). *Hinalovon*. Elérhető: <https://hinalovon.hu/2022/06/28/gyerekresztvetel-a-kozossegi-gyermekvedelem-projektben/> [Letöltve: 2026-03-30].

- Gyermekjogi Követek a "Te hogy látod?" kampányban (2019). *Hintalovon*.
Elérhető: <https://hintalovon.hu/2019/05/09/gyermekjogi-kovetek-a-te-hogy-latod-kampanyban/> [Letöltve: 2026-03-30].
- Halsey, K. – Murfield, J. – Harland, J. L. – Lord, P. (2006) *The Voice of Young People: An Engine for Improvement? Scoping the Evidence: Literature Review*. CfBT Education Trust.
- Haragonics S. (2022) A kamera mint társadalmi katalizátor. *Replika*, (124), 103–127. <http://dx.doi.org/10.32564/124.4>.
- Hart, R. A. (1992) *Children's participation: from tokenism to citizenship*. Florence: UNICEF, International child development centre.
- Hill, M. (2016) Children's Voices on Ways of Having a Voice: Children's and young people's perspectives on methods used in research and consultation. *Childhood*, 13(1), 69–89. <http://dx.doi.org/10.1177/0907568206059972>.
- Horváth K. – Obláth M. (szerk.) (2015) *A részvételi ifjúkutatás módszerei. Kutatás-módszertani összefoglaló*. Budapest: OKT-Full Tanácsadó Kft.
- Hosszú E. – Marosán B. – Szerencsés R. (2025) An Interdisciplinary Approach to Co-Designing Safe School Zones Through Place-making. *Proceedings of the international conference of contemporary affairs in architecture and urbanism-ICCAUA*, 8(1), 432–443. <http://dx.doi.org/10.38027/ICCAUA2025EN0116>.
- INCLUDE- Missing Children Europe (2020). Elérhető: <https://missingchildreneurope.eu/include/> [Letöltve: 2025-10-31].
- Kelemen E. – Czett K. – Szentendrey R. (2025) School Gardens as Commons: Fostering Relational Values for Biodiversity Through Participatory Environmental Education. *International Journal of the Commons*, 19(1), 431–443. <http://dx.doi.org/10.5334/ijc.1539>.
- Király G. (2017) Részvétel mint kutatási szemlélet. Fogalmi áttekintés a részvételi kutatás témájában. *Kultúra és Közösség*, 48, 79–94.
- Kutrovácz K. (2016) Kvalitatív interjúzás kamaszokkal: Módszertani és etikai kihívások a gyerekek kutatásában. *Prosperitas*, 3(2), 88–110.
- Lajos V. (2013) Alkalmazott szemléletű társadalomtudomány: társadalmi részvétel, kollaboratív etnográfia és akciókutatás: módszertani tanulmány. s.n. Elérhető: <http://hdl.handle.net/2437/218685> [Letöltve: 2026-03-30].
- Lajos V. (2016) Részvétel és együttműködés. *Replika*, (5), 23–40.
- Lansdown, G. (2011a) *A framework for monitoring and evaluating children's participation. A preparatory draft for piloting*. Elérhető: <https://resourcecentre.savethechildren.nethttps://resourcecentre.savethechildren.net/document/framework-monitoring-and-evaluating-childrens-participation-preparatory-draft-piloting/> [Letöltve: 2026-03-30].
- Lansdown, G. (2011b) *Every Child's Right to be Heard. A Resource Guide on the UN Committee on the Rights of the Child General Comment No 12*. Save the Children UK. Elérhető: <https://resourcecentre.savethechildren.net/library/every-childs-right-be-heard-resource-guide-un-committee-rights-child-general-comment-no-12> [Letöltve: 2026-03-30].
- Lansdown, G. – O'Kane, C. (2014) Toolkit for Monitoring and Evaluating Children's participation. Save the Children. Elérhető: <https://resource-centre.savethechildren.nethttps://resourcecentre.savethechildren.net/collection/toolkit-monitoring-and-evaluating-childrens-participation/> [Letöltve: 2026-03-30].
- Laws, S. – Mann, G. (2004) *So you want to involve children in research?* Stockholm: Save the Children.
- Lazer, D. – Hargittai, E. – Freelon, D. – Gonzalez-Bailon, S. – Munger, K. – Ognyanova, K. – Radford, J. (2021) Meaningful measures of human society in the twenty-first century. *Nature*, 595(7866), 189–196. <http://dx.doi.org/10.1038/s41586-021-03660-7>.
- Lundy, L. – McEvoy, L. (2012) Children's rights and research processes: Assisting children to (in)formed views. *Childhood*, 19(1), 129–144. <http://dx.doi.org/10.1177/0907568211409078>.
- Lundy, L. – McEvoy, L. – Byrne, B. (2011) Working With Young Children as Co-Researchers: An Approach Informed by the United Nations Convention on the Rights of the Child. *Early Education and Development*, 22(5), 714–736. <http://dx.doi.org/10.1080/10409289.2011.596463>.
- Mátrai A. – Mezei S. – Erdősi B. (2025) Környezetvédelem Magyarországon: társadalmi attitűdök. Elérhető: <https://www.facebook.com/people/Magyarorsz%C3%A1g-Ifj%C3%BAs%C3%A1gi-Kl%C3%ADmanagyk%C3%B6vetei.> [Letöltve: 2026-03-30].
- Németh B. – Balogh K. (2019a) Gyerekjelentés a gyerekjogok helyzetéről. Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány. Elérhető: https://hintalovon.hu/wp-content/uploads/2020/07/tehogylatod_jelentes_magyar_0.pdf [Letöltve: 2026-03-30].
- Németh B. – Balogh K. (2019b) Háttéranyag az ENSZ számára gyerekek részvételével készült gyermekjogi jelentéshez. Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány. Elérhető: https://hintalovon.hu/wp-content/uploads/2020/06/szakmai_hatteranyag_tehogylatod_0.pdf [Letöltve: 2026-03-30].
- Németh B. – Balogh K. (2019c) Te hogy látod? – ENSZ Gyerekjelentés. *Hintalovon*. Elérhető: <https://hintalovon.hu/2019/02/05/te-hogy-latod-ensz-gyermekjelentes/> [Letöltve: 2026-03-30].

- Németh B. – Balogh K. (2021) INCLUDE country report (Hungary).
- Németh B. – Balogh K. – Márton G. C. (2020) Methodological guidelines for child participation in the INCLUDE project. Híntalovon Gyermekjogi Alapítvány. Elérhető: www.hintalovon.hu [Letöltve: 2026-03-30].
- Németh B. – Miklósi M. (2025) A gyermekrésztvétel konceptuális modelljei. *Socio.hu Társadalomtudományi Szemle*, 15(1), 31–54. <http://dx.doi.org/10.18030/socio.hu.2025.1.31>.
- Olsen, R. K. (2024) The Value of Child Participation in Research—A Qualitative Child-Centered Approach to the Early Development of an Empowerment Inventory for Children. *Child & Youth Services*, 0(0), 1–22. <http://dx.doi.org/10.1080/0145935X.2024.2336914>.
- Powell, K. (2006) How does the teenage brain work? *Nature*, 442(7105), 865–867. <http://dx.doi.org/10.1038/442865a>.
- Powell, M. A. – Smith, A. B. (2009) Children’s Participation Rights in Research. *Childhood*, 16(1), 124–142. <http://dx.doi.org/10.1177/0907568208101694>.
- Pszichológusok Szakmai Etikai Kódexe (2025) Magyar Pszichológiai Társaság. Elérhető: https://mpt.hu/wp-content/uploads/2025/05/Pszichologusok_Szakmai_Etikai_Kodexe_20250515.pdf [Letöltve: 2026-03-30].
- Sevón, E. – Mustola, M. – Siippainen, A. – Vlasov, J. (2023) Participatory research methods with young children: a systematic literature review. *Educational Review*, 77(3), 1000–1018. <http://dx.doi.org/10.1080/00131911.2023.2215465>.
- Shaw, C. – Brady, L.-M. – Davey, C. (2011) *Guidelines for research with children and young people*. NCB Research Centre. National Children’s Bureau.
- Shier, H. (2001) Pathways to participation: openings, opportunities and obligations. *Children & Society*, 15(2), 107–117. <http://dx.doi.org/10.1002/chi.617>.
- Szabó Á. (2011) Adalékok a gyerekutatások módszertanához. *Kapocs*, 10(4), 28–34.
- Szabó G. – Turai K. R., – Bodó C. (2026) Shared authorship in the making: Students’ perspectives on collaborative writing. *Linguistics and Education*, 91, 101490.
- Szanyi F. E. – Lukács Á. – Susánszky P. (szerk.) (2015) *Fiatalok közösségben: Elméletek, gyakorlatok*. Budapest: Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. Elérhető: https://web.archive.org/web/20180713004152/http://bgazrt.hu/_dbfiles/htmltext_files/2/0000000212/Fiatalok%20kosszegben%20modszertani%20kezikonyv.pdf [Letöltve: 2026-03-30].
- Szokolozsny Á. (2004) *Kutatómunka a pszichológiában. Metodológia, módszerek, gyakorlat*. Budapest: Osiris.
- Te hogy látod? – ENSZ Gyermekjelentés (2019, február 5.). *Híntalovon*. Elérhető: <https://hintalovon.hu/2019/02/05/te-hogy-latod-ensz-gyermekjelentes/> [Letöltve: 2026-03-30].
- Trumann, J. – Hofäcker, D. – Müller, A. – Steins, G. (2025) Multidisciplinary perspectives on participatory research projects of educational sciences, psychology and sociology: reflections about critical factors. *SN Social Sciences*, 5(6), 71. <http://dx.doi.org/10.1007/s43545-025-01102-z>.
- UN (2009) General comment No. 12: The right of the child to be heard. UN Committee on the Rights of the Child. Elérhető: <https://www.refworld.org/legal/general/crc/2009/en/70207> [Letöltve: 2026-03-30].
- UNICEF Magyarország (2025) Klímahősök Program. Elérhető: <https://unicef.hu/klimahosok> [Letöltve: 2026-03-30].
- van Bijleveld, G. G. – Dedding, C. W. M. – Bunders-Aelen, J. F. G. (2015) Children’s and young people’s participation within child welfare and child protection services: a state-of-the-art review. *Child & Family Social Work*, 20(2), 129–138. <http://dx.doi.org/10.1111/cfs.12082>.
- Woodhead, M. – Faulkner, D. (2008) Subjects, objects or participants? Dilemmas of psychological research with children. In Christensen, P. – James, A. (szerk.) *Research with children: Perspectives and practices*, 2nd ed. New York, NY, US: Routledge/Taylor & Francis Group, 10–39.